
Projev ministra Fialy

Projev ministra školství Petra Fialy u příležitosti jmenování profesorů v Karolinu 11. června 2013

Vážený pane prezidente, vážené kolegyně a kolegové, dámy a pánové, setkáváme se zde ve starobylých prostorách Karolina, abychom – jako již tradičně – předali dekrety nově jmenovaným profesorkám a profesorům. Jen možná letos je pozornost veřejnosti upřena na tento okamžik více, než tomu bylo v minulosti běžné. Jmenování a/nebo nejmenování profesorů se stalo předmětem diskuse, jejíž podstata ale směřuje hlouběji než jen k aktuálnímu události. Vrací se k tématu, kterému se v akademickém prostředí již delší dobu věnujeme, totiž k tomu, jaké mají být funkce, úkoly a postavení profesora na současných českých vysokých školách.

Měl jsem to štěstí, že jsem se v různých svých akademických a veřejných rolích mohl účastnit slavnostního předání profesorských dekretů se všemi třemi dosavadními prezidenty České republiky, s Václavem Havlem, Václavem Klausem a nyní s panem prezidentem Milošem Zemanem. Nechci se stavět do role pamětníka, ale snad mi i tato zkušenost dává oprávnění k poznámce, že tato tradice odpovídá určité představě o obecném významu profesora pro českou společnost, významu, který není samozřejmý, a o jehož platnosti a naplňování musíme znovu a znovu přemýšlet.

Milé kolegyně, milí kolegové,

jak sami nejlépe víte, jmenovací řízení k získání profesorského titulu není snadné, ani psychologicky, ani administrativně, ale především mu předchází množství badatelské a pedagogické práce, na jejímž základě se teprve lze stát profesorem. Společnost je si mimořádnosti tohoto výkonu vědoma, což se projevuje nejen v tom, že univerzitní profesor se mezi profesemi v rámci nejrůznějších výzkumů v České republice vždy těší velké prestiži, ale význam, který společnost profesorské hodnosti přikládá, dokládá právě i způsob, jakým je předání profesorského dekretu prováděno.

Nepřipomínám zde tyto věci jen proto, abych ocenil výsledek, kterého jste nepochybně dosáhli. Mnohem více bych chtěl připomenout závazek, který ze zisku profesorského titulu vyplývá a odpovědnost, která je s oceněním a očekáváním společnosti především spojena. A neberte to prosím ode mne jako nějaké poučování, ale spíše jako společnou reflexi nad posláním profesora v české společnosti.

Především je důležité si uvědomit, že profesura je sice nejvyšší dosažitelná akademická kvalifikace, ale není to vrchol, za kterým už nic nenásleduje. Ve většině vysokoškolských systémů je profesura základním předpokladem, vstupenkou do nejvyšší akademické ligy, po níž teprve následuje skutečný rozvoj výzkumných a pedagogických aktivit. Profesor není ten, který končí svou dráhu, ale naopak je to plnohodnotný vědec, který rozvíjí svoji školu, který s veškerou autoritou své akademické kvalifikace připravuje nové projekty, motivuje a vede spolupracovníky, vytváří své nejlepší práce. Věřím, že teprve nyní rozvinete veškeré své tvůrčí schopnosti, nyní už bez tlaku, že musíte někomu něco dokazovat, ale proto, že chcete, pro samu krásu a hodnotu poznávání, kterému jste zasvětili svůj často nejenom pracovní život.

Ten druhý úkol spočívá v něčem, co by mělo být pro vysokoškolského profesora samozřejmostí, ale co se dnes bohužel pod tlakem jiných povinností do jisté míry oslabuje a vytrácí – a to role profesora jako pedagoga. Funkci profesora nesmíte redukovat na vědecký výkon, ale naopak autority, které se vám získáním této hodnosti dostává, musíte plně využít ve prospěch vzdělávání svých studentů. Nemůžeme připustit, aby rozhodující roli ve výuce měli začínající pedagogové a profesor jen manažersky zpovzdálí pozoroval výuku. Vaše role je nezastupitelná, vaše lidské a badatelské zkušenosti jsou právě to, co mladí lidé potřebují, co je může motivovat, inspirovat, co v nich může vyvolávat důvěru, na níž je především založen pedagogický proces. Velmi vás prosím, a to jménem této společnosti a jejich akademických obcí, nezapomínejte na tuto svou úlohu a věnujte minimálně stejnou pozornost svým studentům, jakou věnujete své vědecké práci.

A nakonec, ale ne na posledním místě, nezapomínejte na společenskou odpovědnost, kterou díky své autoritě máte. Není přece možné, když máme v naší zemi tolik profesorů, aby veřejnou debatu opanovaly povrchní názory, rychlá řešení, momentální nálady a dojmy, aby byl slyšet jen ten, kdo křičí, bez ohledu na to, jak podložené či promyšlené jsou jeho názory. Nad stavem veřejného prostoru, nad úrovní veřejné diskuse však není možné jen žehrat. Je to také vaše úloha, abyste veřejný prostor obohatili svými poznatky, svými názory, abyste zkvalitnili veřejnou diskusi. Je to ostatně v dobré tradici našich vysokých škol a nemusím vám jistě připomínat jména vynikajících intelektuálů první poloviny minulého století, kteří pravidelně opouštěli své pracovní proto, aby své vědění dokázali zprostředkovat širším společenským vrstvám. Dnes jsou jiné podmínky, jiné způsoby šíření informací a vědění, ale potřeba kultivace veřejného prostoru ze strany intelektuálů zůstává stále táz. A v tom je vaše úloha, která je také nezastupitelná, a které byste si měli být také vědomi.

Shrnu-li tři úkoly, které stojí před každým profesorem, znamená to, že byste

měli být excelentními vědci, vynikajícími pedagogy a na veřejnosti viditelnými intelektuály, nebo se alespoň o většinu z toho snažit. Není to malý požadavek, ale stejně tak nejsou malá očekávání, která jsou s vaším jmenováním ze strany společnosti spojena.

Dámy a pánové,

Veřejná diskuse posledních měsíců nám ukazuje, že existuje několik pohledů na způsob ustanovení a nakonec i na funkci profesora. Bez ohledu na to, jaký názor v této debatě obhajujeme, měli bychom mít především na paměti, že profesor je jednou z klíčových složek zvláštního společenství „učících“ a „učících se“, tedy učitelů a studentů, které tradičně vytváří univerzitu. A právě proto musí být základním principem, jimž svoje i jiné názory na pozici profesora poměříme, hluboký respekt k autonomii vysokých škol a k akademickým svobodám. To jsou ony hodnoty, které zaručují, že vysoké školy mohou plnit své základní funkce a pozvedat poznání i vzdělanost naší společnosti.